

Schouwweg 66,67, woonhuis met dienstwoning en brug

Adres	Schouwweg 66, 67
Postcode	2243 BH
Kadastraal nummer	Schouwweg 66: F 11226 Schouwweg 67: F 11226
Naam	Clinge (de Clinge)
Beschermd gezicht	Ja
Aantal onderdelen behorend tot het beschermde monument	3
Benoeming onderdelen complex	Woonhuis, dienstwoning, brug
Oorspronkelijke functie	Wonen; ontsluiting
Datering/Bouwjaar	1919 (dienstwoning) en 1938 (landhuis en brug)

Omvang bescherming

De bescherming betreft het WOONHUIS, de BRUG en de DIENSTWONING. Het interieur maakt onderdeel uit van de bescherming voor wat betreft de oorspronkelijke indeling en detaillering.

Inleiding

In 1919 liet P.J. van Ommeren de lokale aannemer N.W. Looijestein een tuinmanswoning met schuur en loopbrug bouwen 'op het buiten Boeckhorst Clinge'. De loopbrug was een houten brug van de voordeur in de voorgevel naar de Schouwweg (het ontwerp is mogelijk niet conform tekening uitgevoerd en bovendien in 1938 gewijzigd in verband met de aanleg van een stenen brug; brug en hoofdentree bevinden zich in linkerzijgevel). P.J. van Ommeren (1866-1942) was werkzaam als directeur van Marx en Co. Bank te Rotterdam. De bank liquideerde in 1923. Door zijn talrijke connecties was Van Ommeren een autoriteit in het bedrijfsleven en had hij een belangrijk aandeel in de ontwikkeling van het Rotterdamse zakenwereld. Zo werkte hij mee aan de oprichting van de Nederlandse Zoutindustrie te Boekeloo, de Zuid-Hollandsche Electriche Spoorweg Mij. en de Nederlandse Scheepshypotheekbank. Aan de meeste, maar ook verschillende andere bedrijven bleef hij als commissaris verbonden. Zoals verschillende andere zakenlieden verliet ook hij, evenals zijn broer, de reder en havenondernemer Ph. J. van Ommeren (1861-1945), de snel groeiende havenstad en vestigde zich in het natuurrijke Wassenaar. Philippus kocht de buitenplaats Rust en Vreugd; zijn broer liet architect J.J. (Co) Brandes het landhuis Boeckhorst Clinge (Schouwweg 69, tegenwoordig rijksmonument) met een bijbehorende dienstwoning met garages (Schouwweg 68), brug en toegangshek in 1913 ontwerpen op een groot perceel op de hoek Schouwweg-Koekoekslaan. Op de hekpijlers staat de naam: 'Boeckhorst' en 'Clinge'. In 1919 werd ten noorden

van de bestaande dienstwoning een dienstwoning voor de tuinman en een brug over de waterpartij van De Boekhorst (boezemsloot) toegevoegd. Volgens de eigenaar werd rond die tijd ook een botenloods gebouwd, die in 2012-2013 is gesloopt.

In 1938 werd in opdracht van W.D.J. van Stam, directeur van de Wassenaarsche Bouwmaatschappij een landhuis ten noorden van het bestaande landhuis gebouwd naar ontwerp van architect H.W. van Lindonk (ontwerp december 1937). De bakstenen brug behoorde tot dit ontwerp. Het nieuwe huis 'Clinge' ging samen met de dienstwoning uit 1919 een kadastrale eenheid vormen – hetgeen nog steeds zo is. De dienstwoning staat nu bekend als 'portiershuis'. Het landhuis heeft een uitzonderlijke plattegrond, die gecentreerd is rond de centrale, ronde 'Hall'. In de oorspronkelijke situatie bevond zich centraal de entreepartij met vestibule, ronde Hall en herenkamer; aan de zuidwestzijde daarvan een ronde tuinkamer en zitkamer; aan de noordoostzijde daarvan een eetkamer, keuken, trappenhuis en overige dienstvertrekken. Het feit dat Hall en trappenhuis niet met elkaar gecombineerd zijn, is eveneens uitzonderlijk. Binnen het oeuvre van Van Lindonk is dit een uniek concept; in zijn algemeenheid is dit een zeer uitzonderlijke plattegrond.

Het huis heeft in de loop der tijd intern aanpassingen gehad, maar de structuur en de indeling zijn grotendeels gehandhaafd. Intern is in het gemeentelijk bouwarchief slechts een verbouwing uit 1966 bekend, waarbij een muur tussen de herenkamer en een vertrek aangeduid als 'archief' uitgebroken werd. Op de tekening van de bestaande toestand uit 1966 is het huidige entreeportiek te zien; dit portiek komt echter niet voor op de oorspronkelijke bouwtekening. In 1999 werd een niet-oorspronkelijke serre aan het landhuis uit 1938 afgebroken.

In 2010 werd het 'portiershuis' verbouwd, waarbij behalve dakramen ook een dakkapel werd toegevoegd. Aan de noordwestgevel (achterzijde) werd een uitbreiding van een bouwlaag in hout met plat dak gerealiseerd. Hierbij werd de houten trap vanaf de verdieping afgebroken. Op de aanbouw bevindt zich een terras, waardoor de oorspronkelijke, inpandige veranda nog steeds met een buitenruimte is verbonden. In de voorgevel zijn twee extra vensters geplaatst (begane grond); in de rechterzijgevel is een venster vervangen door dubbele tuindeuren. Het groene raamhout is bij deze verbouwing witgeschilderd. Het houten terras aan de voorzijde is vernieuwd; hierbij is de profilering van de spijlen van het hek vereenvoudigd; ook is het latwerk in de zwikken van de kolommen niet meer aanwezig (mogelijk zijn deze elementen die op de bouwtekening voorkomen, nooit uitgevoerd). Eerder, in 1971, werden intern al enkele wijzigingen uitgevoerd, waardoor de oorspronkelijke indeling niet meer aanwezig is.

Over de architect van het landhuis

Hermanus (Herman) Willem van Lindonk (1893-1984) studeerde aan de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar architect Kromhout één van zijn leermeesters was. Aansluitend volgde hij als toehoorder colleges aan de Technische Hogeschool in Delft. Hoogleraar Visser attendeerde hem op de mogelijkheden die de groeiende gemeente Wassenaar hem als architect te bieden had. Het was de periode waarin een groot aantal buitenplaatsen verkaveld werden ten behoeve van villabouw. Na zijn huwelijk in 1920 vestigde Van Lindonk zich in Wassenaar, waar hij talloze villa's, landhuizen en woningen zou ontwerpen. Hij woonde op de Lange Kerkdam; eerst op nummer 59 en later op nummer 64. Beide huizen noemde hij Sonnehuis. Zijn bouwwerken onderscheidden zich vooral door hun zorgvuldige metselwerk van donkerroodbruine baksteen met terughoudende versieringen, de met riet of leien gedekte kappen en de prominente schoorstenen, die verwijzen naar de Engelse cottagestijl.

Van Lindonk drukte zijn stempel op het villapark De Paauw, waar hij tientallen huisnummers op zijn naam heeft. Dit gebied, oorspronkelijk behorend bij de buitenplaats De Paauw, werd vanaf 1925 ontwikkeld. In de wijk staan vele fraaie voorbeelden van Van Lindonks oeuvre (zie hieronder 'Over De Paauw').

Ook heeft Van Lindonk een omvangrijk oeuvre in Nieuw Wassenaar achtergelaten. Hier golden eveneens strikte regels voor het uiterlijk en de positionering van de bebouwing. Van Lindonk ontwierp er verschillende villa's en landhuizen, onder andere aan Kerkeboslaan 4 (ca. 1930) en 5 (1930), Teylingerhorstlaan 6 (1933) en Bremhorstlaan 21 (1934), en ook enkele dubbele woonhuizen zoals Teylingerhorstlaan 1-17 en 23-25 uit 1931-1933.

Van Lindonk heeft tevens in andere wijken gebouwd, zoals de landhuizen Hertelaan 1 (1928) en Jagerslaan zuid 2a (1938) en andere typen gebouwen ontworpen, zoals de christelijke school aan de Herenweg (1924).

Na de Tweede Wereldoorlog bouwde hij voort in Wassenaar, waaronder Bremhorstlaan 7 uit 1955. Van Lindonk bleef tot aan zijn pensionering actief in Wassenaar en de directe omgeving en ontwierp in 1960 nog Lindelaan 1 in Oud Wassenaar.

Over Groot Haesebroek

De bebouwing van de villawijk Groot Haesebroek kwam vanaf het begin van de twintigste eeuw op gang, samen met de ontwikkeling van Park Oud Wassenaar. De N.V. Exploitatiemaatschappij Park Groot Haesebroek, waarvan Wouters directeur was, bracht de kavels van beide parken tegelijkertijd in de verkoop. Vanaf 1910 kwam de verkoop goed op gang. In dezelfde tijd werd het kasteel Oud Wassenaar omgebouwd tot hotel met als idee dat het dienst kon doen als gastenverblijf voor de nieuwe bewoners van de villaparken. De bloeitijd was van 1915 tot 1921 toen maar liefst 52 kavels, voornamelijk langs de Schouwweg, Konijnenlaan en Koekoekslaan, werden verkocht. Het architecten- en projectontwikkelingsbureau Hoek en Wouters ontwierp een groot aantal van deze huizen, waaronder Schouwweg 61 in 1909, Schouwweg 79 'Eikenterp' uit 1910 en Konijnenlaan 29 in 1911. Co Brandes, als architect aan het bureau Hoek en Wouters verbonden, tekende onder meer Groen van Prinsterenlaan 11 in 1915 en Schouwweg 107, beide in 1915 en nummer 102 in 1917 en ook Boeckhorst aan de Schouwweg 68/69 in 1913.

Stedenbouwkundige aspecten

Het vrijstaande huis ligt circa 120 meter vanaf de Schouwweg in een ruime tuin en is met de voorgevel naar het noordoosten gericht. Ten noordoosten van het huis staat de dienstwoning, die op een lager gelegen stuk grond ligt en haaks georiënteerd is ten opzichte van de weg. Vanwege het hoogteverschil wordt de dienstwoning bereikt via een loopbrug en bevindt de hoofdentree zich op de eerste verdieping. De brug over de watergang van Boeckhorst/Clinge verbindt de Schouwweg met het perceel, en vormt een eenheid met de loopbrug naar de dienstwoning.

Architectonische beschrijving¹

Landhuis (1938)

Het huis is vanuit een V- of vlindervormige plattegrond samengesteld met een levendige combinatie van een hoofdvolume in twee bouwlagen met zadeldak en verschillende uitbouwen over een en twee bouwlagen met schild- en zadeldaken. Op het hoofddak bevinden zich twee gemetselde schoorstenen.

Het pand is opgetrokken in baksteen in kettingverband. Het dak is gedekt met rode gebakken leien. De Hall-lichten zijn ingevuld met glas-in-lood en gebrandschilderde medaillons. De vensters hebben bakstenen lekdorpels en in siermetselwerk uitgevoerde lateien. De entree bestaat uit een rondboogvormige, houten deur met rondboogvormige omlijsting met geslepen bakstenen. De deur heeft briefpanelen en siersmeedijzeren hengelen. Op de naar de Schouwweg gerichte kopse gevel staat de naam van het huis "de Clinge".

Dienstwoning (1919)

De dienstwoning is in twee bouwlagen vanuit een rechthoekige plattegrond opgetrokken en voorzien van een zadeldak. Aan de voorzijde bevindt zich een houten terras op verdiepingshoogte. Aan de achterzijde is op de verdieping een inpandige veranda. Het pand is opgetrokken in baksteen

¹ Deze beschrijving is geen uitputtende beschrijving maar een beknopte schets van de belangrijkste aspecten ten aanzien van hoofdvorm, materialen en detaillering.

in ketting verband; ook de schoorsteen is van baksteen. Kozijnen, ramen, luiken en gootaftrimmingen zijn van hout. De ramen zijn roedenverdeeld, naar binnen draaiend en overwegend achtruits. De luiken zijn geschilderd in een zandlopermotief. De lekdorpels zijn van baksteen. De vensters hebben zwartgeschilderde, houten lateien van een forse dikte die breder zijn dan de gevelopeningen en worden afgesloten met een rollaag. Het dak is gedekt met rode Tuiles du Nord.

De kopse gevels zijn als puntgevels met vlechtingen en uitgemetselde schouders uitgevoerd. De zijgevels zijn asymmetrisch ingedeeld en de linker zijgevel is vrij gesloten. De houten voordeur met negen ruiten daarin is verbonden met een gemetselde loopbrug.

Brug (1938)

Gemetselde boogbrug over watergang, afgesloten met borstweringen van gebakken stenen en een ijzeren hekwerk en aan de onderzijde met een korfboog uitgevoerd. De boog bestaat uit drie rollagen en ter plaatse van de boog zijn er drie lagen uitgemetseld en vervolgens een terugspringende borstwering.

Waardstelling

Het landhuis met bijbehorende dienstwoning en brug zijn vanwege de cultuurhistorische - , architectuurhistorische - en ensemblewaarde van algemeen belang voor de gemeente Wassenaar

- als onderdeel van, als uitdrukking van en als herinnering aan de ontwikkelingsgeschiedenis van Wassenaar en de geschiedenis van het villapark Groot Haesebroek en Boeckhorst/Clinge in het bijzonder;
- vanwege de geschiedenis van de opdrachtgevers en de betekenis van de Van Ommerens voor Wassenaar;
- vanwege de plaats die dit landhuis inneemt in het oeuvre van architect Van Lindonk als een van zijn laatste, en binnen deze groep meest gaaf bewaarde, vooroorlogse landhuizen;
- vanwege de gaaf bewaarde, markante hoofdvorm en eigentijdse en voor de bouwstijl typerende materiaalgebruik en detaillering en de uitzonderlijke plattegrond van het landhuis;
- vanwege de vrijwel gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijdse materiaalgebruik en detaillering van de dienstwoning alsmede de relatie met het omringende, hoger gelegen terrein;
- vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm en eigentijdse materiaalgebruik en detaillering van de brug alsmede de relatie met het omringende terrein en de watergang;
- vanwege de ruimtelijk-functionele en visuele relatie tussen de complexonderdelen onderling en tussen de complexonderdelen en de rijksbeschermd onderdelen van het naastgelegen Boeckhorst, inbegrepen de relatie met de watergang van Boeckhorst/Clinge;
- vanwege de ligging binnen een van rijkswege beschermd dorpsgezicht, namelijk 'landgoederenzone van Wassenaar, Voorschoten en Leidschendam-Voorburg';
- vanwege de beeldondersteunende ligging aan de Schouwweg.

Bijlagen

Foto's situatie 2012; afbeelding Google Earth; kadastrale kaart.

Literatuur/bronnen

Gemeentearchief/bouwdossiers; bezoek ter plaatse vanaf de openbare weg 17 augustus 2012; mondelinge informatie en via e-mail van architect Stijn van den Boogaard; www.bonas.nl; Arve, P.Y. ten, 'De Lange Kerkdam, een dijk van een dam', 2012 (in voorbereiding); Bewonersvereniging 'De Kieviet', 'Een eeuw Park de Kieviet 1910-2010', 2010; Bolten, J.C., 'Eenige nuttige wenken omtrent garagebouw', *Het Landhuis waarin opgenomen Onze Tuinen met Huis en Hof*, jrg 27, 6(1932), 233-235;

Bontenbal, A., 'Dubbel landhuis in het villapark "de Pauw" te Wassenaar. Architect H.W. van Lindonk', *Onze tuinen met Huis en Hof*, jrg 25, 41(1930), 861-862;
Bontenbal, A., 'Landhuis te Wassenaar', *Weekblad voor het Landhuis Onze Tuinen met Huis en Hof*, jrg 26, 39(1931), 1052-1053;
Frequin, A., *Landhuizen van Herman van Lindonk*, Leiden, 1931
(NAi boeknr 3070 depot locatiecode 226C04
Lit, R. van, et.al, 'Jong Monumentaal Wassenaar', 2003;
'Moderne bouwkunst in Wassenaar 1900-1965', 2007, uitgave Comité Open Monumentendag Wassenaar;
Scheffer, C., 'Jongere bouwkunst en stedenbouw, Wassenaar', provincie Zuid-Holland, 1993.